

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКОМУ ТРАДИЦІЙНОМУ МИСТЕЦТВІ ХХ ст. (на прикладі бойківських в'язаних виробів та мережива)

*В статті розглядаються традиції рукоділля на Бойківщині в аспекті розвитку і змін.
Ключові слова: в'язання, мереживо, вузлове в'язання, в'язання гачком, традиція*

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. у нашому житті з'явилося багато явищ (відповідно і термінів), досі незнаних чи мало відомих. Стрімкий науково-технічний прогрес, політичні колізії, економічні колапси і міжетнічні конфлікти так чи інакше впливають на підсвідомість людини, роблячи її непрямым учасником усіх цих подій. Останнім часом навколо питання глобалізації [за чи проти] суспільства триває безліч дискусій, але варто зауважити – чи ця проблема виникла лише тепер? Цей процес, чи радше, його початки [умовно, звичайно], можна простежити на прикладі українського традиційного мистецтва. Про впливи соціокультурних чинників на народне мистецтво знаходимо на шпальтах часописів початку ХХ ст.: "Ріст техніки та боротьба економічна... не позістали без впливу на наше село. Давня народня ноша, поволи уступає місце міщанському одягові", "...народня ноша модернізується; кустарний промисл підпадає під непожадані впливи"¹; "...Та тільки новітні машини заощадають модерній жінці очі. Вони поширяють ці вишивки у тисячах примірників за дешеву ціну, а очі захищують для її освіти"².

Зазвичай швидших змін зазнавали місцевості, розташовані поблизу великих міст, осередків фабричного виробництва, професійних шкіл, звідки проникали нові віяння моди й технічного прогресу. Традиційне мистецтво віддалених територій України (гірські райони Карпат, Українське Полісся) зберегло архаїчні риси аж до середини ХХ ст., але у другій пол. ХХ ст. ці процеси сягнули й туди, зокрема на Бойківщину.

В'язані вироби й мереживо – вагома складова бойківського декоративно-ужиткового мистецтва, типологія і художні особливості яких формувалися під впливом народної традиції та соціокультурних чинників. Розвиток в'язання³ та коронкарства⁴ наприкінці ХІХ – ХХ ст. умовно можна поділити на два основні періоди: перший – кінець ХІХ – перша третина ХХ ст. (до 1939 р.); другий, так званий "радянський період" – після 1939 р. і часи незалежності України. Для першого характерно дрібнокустарне виробництво, яке поступово набуває ознак мануфактури, домінанта імпорту порівняно з обсягами місцевої продукції, відмінність типології і художніх особливостей народних та "модних" виробів. На зламі ХІХ – ХХ ст. відбувається взаємовплив тенденцій: елементи моди позначаються на традиційній ноші, і навпаки, – зразки домашнього промислу використовують у виготовленні та декоруванні модного одягу⁵. У цей період в'язані вироби та мереживне оздоблення починають трактувати як мистецьке явище: плетиво експонують на промислових, сільськогосподарських, етнографічних виставках, а також на виставках жіночого рукоділля.

У повоєнний час в'язання розвивається у контексті текстильної промисловості (артілі, фабрики, експериментальні цехи, будинки моделей, авторський трикотаж) як окрема самостійна галузь – трикотажна. Характерною рисою цього періоду, а особливо 1940 – 50-х рр., є масовість виробництва, де за кількістю втратилася якість, зокрема, етномистецька самобутність в'язаних виробів та мережива⁶. Асортимент вбрання сільського населення нічим не відрізняється від

міського: футболки, майки, трикотажна білизна, колготи, мереживо фабричного виготовлення, а компоненти традиційної ноші одягають лише на "празники" (свята).

Основним джерелом для написання статті стали польові матеріали автора, зібрані під час мистецтвознавчих наукових експедицій 2005 – 2006 рр. на Бойківщину⁷ у складі співробітників відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України. Одним з вагомих результатів експедиційних досліджень є словник термінів.

В'язання і коронкарство кінця XIX – XX ст. розвивалося у контексті декоративно-ужиткового мистецтва Бойківщини. В'язані тканини побутували у комплексах традиційного одягу, використовувалися в облаштуванні житла, а також слугували оздобленням вбрання та інтер'єрних тканин. Від кінця XIX ст. під впливом об'єктивних чинників (впливи чужоземних культур, торгівля, розвиток промисловості та комунікацій, поширення конфекції) типи в'язаної та мереживної народної одягу видозмінювалися⁸, а то й виходили з ужитку, що засвідчують літературні джерела та польові матеріали автора.

У бойківському традиційному одязі з плетених компонентів поширені головні убори (очіпки, хустини), доповнення (шкарпетки, штуци, рукавиці, рідко – нарукавники) та пояси. Цікавими з огляду на техніку виконання є очіпки – до сер. XX ст. невід'ємний атрибут заміжніх жінок. Наприкінці XIX ст. у Старій Солі виготовляли чепці, які селянки носили по всій околиці, хоча в самому осередку виробництва такі очіпки вийшли з ужитку значно раніше. Головні убори в'язали з зелених льняних ниток у вигляді сітки, яка була денцем чіпця. Вірогідно, що виготовляли ці вироби технікою брання, яка наприкінці XIX – поч. XX ст. була характерна для бойківського реґіону. В'язанням очіпків займалися молоді та старші незаміжні жінки. У Бусовисько і Лужку наприкінці XIX ст. жінки носили чіпці у такий спосіб, що видимою залишалася лише його частина, найчастіше червоного кольору. Сам головний убір був дещо нижчий, ніж у інших селах, тому було видно денце у вигляді сітки зеленого кольору. Про такі давні очіпки згадують мешканці Бусовиська: "Старші люди колись носили очіпки на картоні, покриті зверху сіткою. Носила баба Катерина Кузьмич (1870 – 1939), мама (1897 р. н.) вже не носила. Також були кросенця для плетіння"⁹. У Бірчицях Нових, Ковиничах, Садковичах, Берестянах респондентки теж згадують, що їхні мами чіпців не носили, очіпки з сіткою ще давно носили баби. "Чупці" жінки носили до війни в Чернихові¹⁰, в Берегах старі жінки носили "каблук", зверху – купна сітка, яку привозили зі Самбора¹¹. В Мигове старші люди носили "чупець", "чупок" або червоного, або зеленого кольору¹². У Ваньковичах давніше жінки носили на волосся "кибавку", поверх якої "гафтували" (в'язали гачком – авт.) сітку¹³.

В селах Турківського та Старосамбірського району Львівської обл. зафіксовано побутування очіпків, характерних саме для цієї місцевості. Основу чіпця виготовляли з червоного полотна у вигляді високої шапочки, на тім'яній частині вив'язували сітку у формі кола чи наближену до прямокутної. Наприкінці XIX – початку XX ст. сітку виплітали з льняних ниток натурального кольору, у першій половині XX ст. денце вив'язували гачком з пряжі зеленого кольору¹⁴ або його відтінків¹⁵. З поширенням фабричних тканин замість плетива у вигляді сітки пришивали шматок зеленого трикотажу, виготовленого машинним способом. Це вплинуло на ступінь ажурності виробу: просвіти, в'язані гачком, були частиною декору, трикотажне щільне полотно такого ажурю створити не могло. Такі очіпки тепер не носять у повсякденному побуті навіть старші люди, але тримають їх "до смерті": хоронять жінок у тих очіпках, якими "чіпчили" на весіллі¹⁶.

Очіпки з сітчастим дном були поширені практично у всіх селах Бойківщини, відрізняючись матеріалом та техніками виготовлення. Для кін. XIX – поч. XX ст. характерні вироби з доморобної сітки, браної на кроснах, гачком або технікою вузлового в'язання, зрідка – дротами. Основним матеріалом слугував льон. З поширенням фабричних тканин використовують покупну сітку або звичайну марлю, яку підфарбовували у зелений колір¹⁷. Бойківські жінки на кичку одягали чепець – білу бавовняну шапочку з сітки чи фабричного мережива, прикрашену ззаду двома стрічками "пантлицями", "partiцями". Коли жінка пов'язувала поверх такого головного убору хустину, на тім'ї кінці стирчали, наче ріжки¹⁸. Такі роги з давніх часів були оберегом від злого духа та нечистої сили. З поширенням фабричних тканин для декору головних уборів почали використовувати покупні доповнення – широку стрічку з фабричним гаптом, бісер, металеві пластини, вузьке крамне чорне мереживо, фабричну сітку (характерно

для Закарпатської Бойківщини). Очіпки, виготовлені технікою брання, вийшли з ужитку в першій половині ХХ ст., пізніше носили їх лише жінки похилого віку, дотримуючись давніх традицій¹⁹.

В'язаним доповненням бойківського вбрання ХІХ – пер. пол. ХХ ст. були панчохи (високі шкарпетки), штуци (шкарпетки без стопи), рукавиці. У с. Терло наприкінці ХІХ ст. шити вмiли усі дівчата, і навіть хлопці, бо цього їх навчали вдома. Але вовняні панчохи для жінок та дівчат вив'язували місцеві жидівки²⁰. Самостійно сільські жінки практично не в'язали дротами, бо не мали до того ні вправності, ні терпіння (Дивно, адже вишивання чи ткання не було легше чи менш трудомістке – авт.). Тому актуальним було навчати здібних дівчат в'язати панчохи (популяризувалися під впливом міської моди) ще у школі, щоби ті пізніше передавали свої знання іншим. Такий факт засвідчує дві важливі речі: популяризацію в'язання спицями і гачком як ремесла і започаткування фахового вишколу у селах та містечках.

У Дидьово Турківського повіту (нині – Польща) наприкінці ХІХ ст. взимку носили панчохи з білої вовни, викінчені вгорі кольоровим візерунком. Влітку – плетені з ниток панчохи по кістки без стопи, які в Дидьово називають "портянки", а в Локті і по гирлі р.Сян – "листянки"²¹. Техніка плетіння дротами ("іглицями") та гачком ("гикліркою", "крючком") поширилася у ХХ ст. У передвоєнний час носили "штуци", "бо не було теплого взуття, але на чоботи не натягали. У повоєнний час під чоботи одягали білі шкарпетки, а холявки витягували поверх – така була мода. По війні в'язали светри, панчохи"²². Гетри без стопи "штуци" в'язали до середини ХХ ст. Часто рукавиці, панчохи до війни купували у Самборі. Дротами виплітали "штримфлі" (шкарпетки, Закарпатська Бойківщина), чохла на взуття, жіночі пояси (пасини), в 1920 – 30-х рр. у побут сільського населення входять вироби міської моди, що вплинуло на художні особливості в'язаного одягу. У повоєнний час практично у кожній родині виготовляли такі речі самостійно, оскільки "було бідно"²³. До війни і після війни в'язали светри і камізельки. Спершу їх робили з льону, потім зі пряденої вручну доморобної вовни і фабричної волічки. Під час війни для светрів як сировину використовували вату²⁴. У повоєнний час, коли традиційне вбрання витіснили фабричні вироби, зразки в'язаних речей почали брати з "модних" журналів. Саме в цей період, зі слів багатьох респондентів, в'язання дротами і гачком стало особливо популярним.

У комплексі жіночого одягу до середини ХХ ст. побутували пасини (пояси), виконані плетільною технікою, на рамі та гачком, значно рідше зустрічаються згадки про пояси, в'язані дротами. Протилежні кінці викінчували "кутасами", "гомбічками"²⁵, "бомблями", "бамбульками", переважно різнокольоровими, які прикрашали виріб. "Носили в'язані пасини, які часто викінчували "стряпками", викінчували "кітульками". Снували по рамі з вовняних ниток, перебираючи руками. Пасина плелася іглицями, коротка, обмотували лише раз навколо стану і заціпали збоку на 'удзик. Пасину носили тільки жінки. Ширина пасини була 10 – 12 см. Також були пасини довгі, давніші, які обмотували чотири рази, стряски випускали ззаду. Вставляли паличку в середину і плели в один і другий бік. Починали плести з країв, з країв до середини і далі до країв"²⁶. Під час експедицій визначено, що такі вироби домінували на Закарпатській Бойківщині, зокрема гірських місцевостях. Від сер. ХХ ст. (а то й ще раніше) пояси вийшли з ужитку, тому багато респондентів не можуть згадати про техніки їх виготовлення та способи оздоблення.

Гачком в'язали рукавиці (домінували рукавиці з одним пальцем), мереживо ("чюпка", "чіпка")²⁷ до одягу (сорочки, фартухи) та інтер'єрних тканин (простирадла "плахти", прошви, обруси "портки", рушники). Варто зазначити, що у деяких селах на поч. ХХ ст. гачкуванням займалися і чоловіки: "Дід Іван (1911 р. н.) гачкував сам рукавиці з вовни, дерев'яним гачком, який підбирав до товщини ниток"²⁸. "Були зарукавники з білої або сивої вовни, в'язані на іглицях. В'язка була вертана і проста. Носили до і після війни, для утеплення. Мали висоту до 15 см. Носили тільки чоловіки.

Носили на один палець рукавиці – чоловічі, жінки – на п'ять пальців, в'язані на іглицях"²⁹.

У 1950 – 70-х рр. на Бойківщині для прикрашання житлових інтер'єрів широко використовують вироби, в'язані за допомогою гачка. До війни (кінець 1920 – 30-і рр.) такі вироби були менш поширені і входили у побут сільських мешканців під впливом міської моди (Жіночі часописи, курси рукоділля були основним джерелом нової інформації – авт.). Житлові інтер'єрні тканини ї фіранки "фірганки", покривала, серветки, обруси, занавіски на двері, накидки на подушки, "круги"-коврики на підлогу³⁰. Багато виробів в'язали гачком, особливо інтер'єрні

тканини. Деколи простирадла повністю вив'язували гачком. Плели окремо квадратові мотиви з кроше № 10, квіткові мотиви, потім ці елементи з'єднували в одне ціле, що створювало мереживне полотнище простирадла. По краю виробу (переважно край, який було видно), пришивали "фарботку" з зубцевидними краями, також в'язану гачком"³¹.

Під час експедиції у різних місцевостях бойківського краю зафіксовано артефакти (датовані 1960 – 70-ми рр.), які мають однакові або подібні орнаментальні мотиви та їх композиційне вирішення. Це свідчить про те, що візерунки було взято з журналів, у яких подавалися схеми роботи, або жінки брали узори одна від одної. Композиція орнаменту залежала від форми виробу: прямокутні та квадратові речі переважно мали рапортну, а круглі – відцентричну композицію. Виготовлення фіранок, покривал, обрусів починалося з в'язання окремих мотивів, які потім з'єднували між собою, створюючи таким чином суцільне полотнище. Різнопланові ромбовидні, трикутні, квадратні елементи утворюють геометричні та геометризовані рослинні мотиви.

У церковних сучасних інтер'єрах домінують ткані вироби та вишивка: в'язаних тканин під час експедицій зафіксовано мало. За технікою виготовлення вони не різняться від житлових, зрештою, як і орнаментом. Звичайно, ці вироби кращої якості, делікатної роботи, оскільки вони призначені для церкви³². Лише поодинокі вироби (вив'язані символи та знаки – хрест, написи, літери) свідчать про те, що їх виготовляли спеціально для храму.

Найповніше репрезентоване оздоблення вбрання та інтер'єрних тканин у вигляді мережива (вставки-прошви, коронки), тороків, китиць. Їх використовували для декорування святкових запасок (по низу робили тороки, кутаси); френзелями прикрашали білі вишиті святкові хустини, які обв'язували тороками за допомогою гачка або купованою на базарі "корункою"; "гаптували" гачком мереживо до подушок, прикрашали діл "простині"; вручну в'язали френзелі для оздоблення простирадл, обрусів, рушників, подушок; "чіпки" були по шиї сорочки, манжетах, низу фартуха.

"Вишивані простирадла "плахти" по низу оздоблювали мереживом. Також мереживом обшивали "портюк" – обрус на стіл. Узори вив'язували гачком різнопланові – і геометричні, і рослинні. "Корункою" оздоблювали весільні рушники, які потім як дарунок залишали в церкві"³³. Часто "плахти" оздоблювали по середній частині мереживною смугою, мереживом обв'язували краї подушки.

На території Самбірського та Старосамбірського районів у виготовленні давнього мережива домінувала техніка вузлового в'язання: сітка, викінчена тороками, які робили двома способами. Перший – виторочували нитки з основного полотна і з них вив'язували. Простежено розвиток цієї техніки. Давніші тороки переважно виготовлялися з ниток основного полотна виробу: витягували поперечну нитку, ділили її на групи (пасма) і плели сітку, яку викінчували довгими френзелями³⁴. У 1920 – 30-х рр. сітка набуває цікавішої конфігурації: соти різної форми та розмірів, трикутники, зубці³⁵. У другій половині ХХ ст. збільшується кількість декоративних "фантазійних" вузлів, якими створюють різні мотиви, переважно фітоморфного характеру³⁶. Другий спосіб – добирали гачком з ниток іншого атунку пасма потрібної довжини, з яких виготовляли френзелі³⁷. Переважно перед тороками йшло кілька рядів сітки, у поєднанні з якою утворювалось мереживне оздоблення. Виготовляли торочки методом вузлового в'язання (в др. пол. ХХ ст. з модних часописів входить назва "макrame") і гачком. За словами респондентів, в'язали "кружево" руками, виторочуючи нитки з основного полотна і перев'язуючи між собою; брали льяне полотно, "вишерпували", в'язали різні взори; випускали нитки з полотна або доплітали з інших ниток³⁸. У др. пол. ХХ ст. орнамент традиційного мережива витіснено візерунками з журналів, а вироби – фабричною продукцією.

Експедиційні дослідження виявили, що на Бойківщині носіїв інформації про в'язання та коронкарство залишилося мало, що зумовлено низкою чинників: відсутність у молодого покоління цікавості до декоративно-ужиткового мистецтва краю, трактування народного мистецтва як чогось "другосортного" на тлі китайських та турецьких "витворів мистецтва" та й, зрештою, логічна зміна поколінь. "Відходом" від дотримання традиції в одязі та облаштуванні житла можна вважати кін. ХІХ – поч. ХХ ст.: у створенні компонентів народної ноші використовують фабричні тканини, через торговців "крамом" у селах та містечках поширюються конфекційні вироби. Поступово відходить звичай опоясуватися поясом, обов'язково носити

очіпок заміжнім жінкам, виготовляти вбрання для родини у домашніх умовах. На зміну приходять капелюшки та в'язані шапочки різноманітних фасонів, строкатих кольорів та "модних" візерунків, делікатні трикотажні панчішки, "філейні" рукавички, а особливо – білизна: з тонких тканин, оздоблена коронками, тасьмами, оборками. Зауважимо, що у 1920 – 30-х рр. на західноукраїнських землях постає питання збереження та пропагування народного мистецтва: впроваджують спеціальні анкети, проводять вечори традиційної ноші т.п. Та все-таки модні тенденції та фабрична промисловість переважають: доступний трикотажний (та і не тільки) асортимент, різноманітність декору та матеріалу, звільняють сільського мешканця (особливо жінку) від обов'язку творити одяг. Від 1970-х рр. в'язання спицями та гачком – улюблений вид рукоділля. На сучасному етапі традиційний стрій, зокрема в'язані вироби та мереживо, можна побачити лише у святкові дні, під час фольклорних свят та в музейних збірках.

¹ Вальницька С. Про народне мистецтво // Нова Хата. – № 8 – 9. – С. 4 – 5.

² Вальницька С. Психологія моди // Нова Хата. – № 13. – С. 10 – 11.

³ На західноукраїнських землях для визначення в'язаних спицями та гачком виробів використовували термін плетіння, а вироби означали терміном плетиво.

⁴ Коронкарство – на західноукраїнських землях цим терміном визначають процес виготовлення мережива.

⁵ Козакевич О. Трикотаж Східної Галичини 20 – 30-х рр. ХХ ст.: мода в період між двома світовими війнами // Вісник ЛАМ. – 2003. – № 14. – С. 183 – 199; Козакевич О. Розвиток трикотажу 20 – 30-их рр. ХХ ст. на теренах Східної Галичини (модні тенденції, осередки) // Народознавчі Зошити. – 2003. – № 5 – 6. – С. 766 – 775; Козакевич О. Вплив соціально-політичних явищ на розвиток та формування української моди (в контексті історії західноєвропейського костюма) // Народознавчі Зошити. – 2002. – №1 – 2 – С. 146 – 153.

⁶ Козакевич О. Бойківські в'язані вироби та мереживо кінця ХІХ – ХХ століття: локальні та художні особливості // Бойківщина. – Т. 3. – Дрогобич: Коло, 2007. – С. 441 – 447.

⁷ Самбірський (Чернихів, Нижнє, Зарайсько, Береги, Ваньковичі, Бірчиці Нові, Бірчиці Старі, Ковиничі, Баранівці, Вербівці, Садковичі, Берестяни, Викоти), Старосамбірський (Торгановичі, Морозовичі, Соснівка, Бусовиська, Велика Лінина, Тур'є, Стрілки, Тисовиця, Ракова, Букова, Надиби, Скелівка, Слохія, м. Хирів, П'ятниця, Трушевичі, Губичі, Княжпіль, Велике, Мигове, Лібухова (Максимівка), Терло, Стярява, Велика Сушиця, Стара Сіль), Турківський (Ясениця Замкова, Розлуч, м. Турка, Ботелка Вижня, Ботелка Нижня, Яворів, Сянки), Великоберезнянський (Ужок, Гусний, Луг, Нова Стужиця, Жорнава, Розтока Костримська, Вишка, Домашино, Сіль) райони Львівської області.

⁸ Основним критерієм типології українських народних в'язаних виробів та мережива є функція.

⁹ Зап. від Луць Михайла Федоровича (1927 р. н.), с. Бусовисько Старосамбірського р-ну Львівської обл. Експедиція на Бойківщину 2005 р.

¹⁰ Зап. від Котлярчик (Миськів) Софії Іванівни (народилась в с. Трійця біля Перемишля, 1928 р. н.), с. Чернихів Самбірський р-н Львівська обл. Експедиція на Бойківщину 2006 р.

¹¹ Зап. від Пріць Ольги Миколаївни (1913 р. н.), с. Береги Самбірського р-ну Львівської обл. Експедиція на Бойківщину 2006 р.

¹² Зап. від Церковника Петра Івановича (1918 р. н.), с. Мигове Старосамбірського р-ну Львівської обл. Експедиція на Бойківщину 2006 р.

¹³ Зап. від Самардак Марії Іванівни (1919 р. н.), с. Ваньковичі Самбірського р-ну Львівської обл. Експедиція на Бойківщину 2006 р.

¹⁴ Музей етнографії і художнього промислу у Львові, далі – МЕХП Інв.№ ЕП-22924, с. Мшанець Старосамбірського району Львівської обл.; МЕХП Інв.№ ЕП-76618, с. Карпатське Турківського Львівської обл.; с. Ботелка Верхня Турківського р-ну Львівської обл. (Польові матеріали автора, далі – ПМА); с. Шандровець Турківського Львівської обл. (Музей "Бойківщина").

¹⁵ Ботелка Нижня Турківського р-ну Львівської обл. автор Фомич Софія Михайлівна, 1929 р. н. Експедиція на Бойківщину 2005 р.

¹⁶ Зап. 17.08.2005 р. у Якаби Агафії Миколаївни, 1929 р. н., с. Вижня Ботелка Турківського р-ну Львівської обл. Експедиція на Бойківщину 2005 р.

¹⁷ Краєзнавчий музей школи с. Розлуч: очіпок 1920-х рр, денце з чорної фабричної сітки з металевою ниткою, обручик обшитий фабричною тканиною "шальовкою"; Музей при церкві Арх. Михаїла у Ясениці

Замковій Турківського р-ну, очіпок (перша половина ХХ ст.). Експедиція на Бойківщину 2005 р.

¹⁸ Ковпакоподібний очіпок у техніці сітчастого плетіння зберігається у фондах МХП Інв.№ЕП-22832, с. Славське Сколівського р-ну Львівської обл.

¹⁹ Зап. 16.08.2005 р. у с. Верхня Ботелка Турківського р-ну Львівської обл. від Сідельник Катерини Григорівни, 1920 р. н. Експедиція на Бойківщину 2005 р.

²⁰ Strzetelska-Grynbergowa Z. Staromiejskie. Ziemia I ludność. – Lwów, 1899. – S.583.

²¹ Кузів І. Жите-буте, звичаї и обичаї горского народу // Зоря. – 1889. – Ч. 16. – С. 263.

²² Зап. від Луць Марії Прокопівни (1934 р. н.), с. Бусовисько Старосамбірського р-ну Львівської обл. Експедиція на Бойківщину 2005 р.

²³ Зап. Від Козяк Ганни Миколаївни (1919 р. н.), с. Ракова Старосамбірського р-ну Львівської обл.; Щегель Стефанії Василівни (родом з с. Квасенина, переселенці, 1929 р. н.), с. П'ятниця Старосамбірського р-ну Львівської обл.; Стрілки Степана Степановича (1938 р. н.), с. Трушевичі Старосамбірського р-ну Львівської обл.

²⁴ Зап. Від Котлярчик (Миськів) Софії Іванівни (народилась в с. Трійця біля Перемишля, 1928 р. н.), с. Чернихів Самбірського р-ну Львівської обл.; Кішко Марії Семенівни (1939 р. н.), с. Садковичі Самбірського р-ну Львівської обл.; Токар Анни Іванівни (1928 р. н.), с. Велике Старосамбірського р-ну Львівської обл.

²⁵ Зап. 18.08.2005 р. у с. Гусний Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл. від Кушнір Олени Юріївни, 1938 р. н.

²⁶ Зап. від Гумен Олени Юріївни (1939 р. н.), с. Вишка Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл. Експедиція 2005 р.

²⁷ Зап. 19.08.2005 р. у с. Нова Стужиця Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл. від Васильняка Миколи Миколайовича, 1932 р. н.; Зап. 20.08.2005 р. в с. Домашино Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл. від Ільків Олени Олександрівни, 1926 р. н. Експедиція 2005 р.

²⁸ Зап. від Майдич Олени Василівни (1964 р. н.), с. Розтока Костромська Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл. Експедиція 2005 р.

²⁹ Зап. від Васильняк Анни Михайлівни (1927 р. н.), с. Нова Стужиця Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл. Експедиція 2005 р.

³⁰ Зап. від Винарчик Марії Лукашівни (1903 р. н.), с. Чернихів Самбірського р-ну Львівської обл.; Созанської Стефанії Степанівни (1935 р. н.), с. Береги Самбірського р-ну Львівської обл.; Кревсун Марії Сергіївни (родом з Полтавщини, с. Розбишівка Гадяцького р-ну, 1955 переїхали, 1920 р. н.). Експедиція 2006 р.

³¹ Зап. від Піти Анни Ільківни (1935 р. н., уроджена с. Стрілки), Піти Марії Василівни (1913 р. н.), Кирилич Анни Михайлівни (1937 р. н.), Лопушанського Андрія Миколайовича (1937 р. н.), с. Тисовиця Старосамбірського р-ну Львівської обл. Експедиція 2005р.

³² Це обруси (с. Скелівка, Церква Св. Безсеребренників Козьми і Дем'яна (1790), с. Княжпіль, Церква Успіня Пресвятої Богородиці (1864) на престол, тетрапод, зависи навколо тетраподу (с. Скелівка, Церква Св. Безсеребренників Козьми і Дем'яна (1790), фіранки (с. Трушевичі, Церква Собору Пресвятої Богородиці (1888).

³³ Зап. від Гирич Олени Михайлівни (1941 р. н., уродженка с. Тихий), с. Ужок Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл.

³⁴ Оздоблення вишитого рушника, 1970 – 80-і рр.: мережка (вставка), тороки: вузлове в'язання з ниток основного полотна, с. Нижне (колись Болозів Долішній) Самбірського р-ну Львівської обл.; Оздоблення обруса на престол, вітвар; вузлове в'язання – тороки: нитки дов'язані, мереживо у формі трикутників, які викінчуються зав'язаним вузлом, с. Ваньковичі Самбірського р-ну Львівської обл., Церква Архангела Михаїла (1882).

³⁵ Церковний рушник на аналой, 1990-і рр.: Оздоблення рушника, вузликове в'язання у техніці "макrame" (5 см+6см тороки), Церква Святих апостолів Петра і Павла (1886), с. Чернихів Самбірського р-ну Львівської обл.; Вишитий рушник на аналой, оздоблення – мереживо і тороки; вузлове в'язання, бавовна, 1989 – 90-рр. (тороки – 14см, сітка – 6см), Церква Преображення Господнього (1867), с. Ковиничі Самбірського р-ну Львівської обл. (Спасівка).

³⁶ Оздоблення вишитого рушника, 1970 – 80-і рр.: мереживо: вузлове в'язання (макrame) з дов'язаних ниток, стилізовані рослинні мотиви, які складаються з листоподібних елементів, закомпонованих у квітку, Церква Покрови Пресвятої Богородиці (1939), с. Нижне (колись Болозів Долішній) Самбірського р-ну Львівської обл.

³⁷ Тороки до вишитого обруса, в'язані гачком, 1990-і рр. смуга ажурної сітки (9см=2,5+6,5см тороки),

викінчена двома рядами віялоподібних елементів, які завершуються китичками, Церква Івана Хрестителя (1782), с. Вербівці Самбірського р-ну Львівської обл.; Оздоблення рушника – в'язане гачком мереживо (10см: 7+3 сітки), 1970-і рр., Церква Св. Безсеребренників Козьми і Дем'яна (1790), с. Скелівка Старосамбірського р-ну Львівської обл.

³⁸ Кушнір Катерина Іванівна (1938 р. н.), с. Ковиничі Самбірського р-ну Львівської обл. (Спасівка).

В статье рассматриваются традиции рукоделия на Бойкивщине в аспекте развития и изменения.

Ключевые слова: вязание, кружево, узелковое вязание, вязание крючком, традиция.

The article deals with the tradition of needlework in Boykivshchyna in the aspect of development and changes.

Keys words: knitting, lace, knotting, crocheting, tradition.